

Vážený pane předsedající, vážené paní senátorky, vážení páni senátoři, dovoluji Vám jako předseda nezávislého dozorového orgánu nad dodržováním právních předpisů v oblasti ochrany osobních údajů, či v širším slova smyslu ochrany soukromí, svobodného přístupu k informacím a částečně základních registrů, poprvé ve svém funkčním období prezentoval výroční zprávu Úřadu pro ochranu osobních údajů za rok 2020.

Cílem naší výroční zprávy – tak jako i v minulých letech – je přinést především podrobný přehled o kontrolní činnosti Úřadu, včetně konkrétních příkladů z provedených kontrol a z nich plynoucích poznatků. Oproti předchozím výročním zprávám jsme se jí nyní snažili napsat čtivější, aby přinesla využitelné informace o rozhodování Úřadu a jeho výkladu evropského obecného nařízení o ochraně osobních údajů a českého zákona o zpracování osobních údajů. Úspěchy v činnosti Úřadu za rok 2020 je třeba připsat zejména předchozí předsedkyni paní JUDr. Ivaně Janů, jež vedla Úřad předchozích pět let do 31. srpna 2020, stejně jako inspektorům, jejichž funkční období vesměs končilo v roce 2020 a v roce 2021.

Na úvod musím konstatovat, že naplňování mnou vytyčených priorit, tedy kladení většího důrazu na účast Úřadu v legislativním procesu, na metodickou činnost, spolupráci s územní samosprávou, zejména s obcemi a osvětovou činností, neblahým způsobem ovlivnily a stále ovlivňují události, které nás postihly v roce 2020 v souvislosti s pandemií nemoci COVID-19. Jedná se o události, které v tomto rozsahu nikdo z nás nečekal, a které zásadním způsobem zasáhly do života jednotlivých lidí, jejich rodin, společností i institucí. Úřad musel zároveň v loňském roce čelit novým zcela zásadním úkolům (zejména konfliktu ochrany soukromí a ochrany veřejného zdraví v době pandemie a z toho vyplývající nebyvalé nutnosti obrany ústavních práv občanů). Zároveň Úřad v době 20. výročí svého vzniku procházel zásadní vnitřní proměnou související s novým organizačním a kompetenčním uspořádáním, které stanovil zákon

č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů (jednalo se o jmenování druhého místopředsedy Úřadu a vznik sekce), a novela zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, která stanovila Úřadu nové a zcela ojedinělé kompetence. Před lpěním na zachování obvyklých standardů zejména dozorové činnosti bylo však nezbytné upřednostnit ochranu života a zdraví zaměstnanců a jejich blízkých zejména důsledným prováděním hygienických bariérových opatření, k nimž Úřad přistoupil již v září 2020, tedy v době, kdy se oficiálně druhá vlna pandemie ani nepřipouštěla. I proto, trůufám si tvrdit, zůstal Úřad akceschopným.

Rok 2020 byl v českém i evropském prostoru obdobím, kdy si společnost v tragickém kontextu pandemie uvědomila nutnost ochrany osobních údajů. Pandemie COVID-19 přinesla zcela nové otázky v oblasti zpracování citlivých osobních údajů a obrany ústavních práv občanů. Již na jaře 2020 byly např. Evropským sborem po ochranu osobních údajů formulovány základní principy fungování mobilních aplikací pro trasování nákazy, aby bylo maximálně šetřeno soukromí osob. V českém prostředí se požadavek právního základu a nastavení rozumných mezí v zákoně však dosud zcela naplnit nepodařilo. Pouze naléhavostí bezprostředních kroků pro ochranu zdraví a životů občanů lze snad obhájit dlouhodobou nejasnost kroků příslušných státních orgánů, kdy zákonnost a celkový zaváděný mechanismus zpracování osobních údajů v rámci prováděných opatření nejsou zvažovány na jejich počátku a následně navíc podléhají takovým změnám, které znesnadňují monitoring těchto kroků. Ačkoliv Úřad měl zpravidla k dispozici pouze kusé a zprostředkované informace, poskytoval maximální součinnost při hledání optimálního řešení tak naléhavé otázky veřejného zájmu, jakou je ochrana veřejného zdraví v době pandemie, a to řešení, které bude maximálně efektivní a zároveň co nejméně invazivní z hlediska práva na ochranu soukromí, respektive osobních údajů. To jsme realizovali konkrétními radami Ministerstvu zdravotnictví např. ohledně interoperability

eRoušky, tak metodickou pomocí široké veřejnosti např. souhrnným materiálem ohledně zpracování osobních údajů v rámci opatření proti šíření koronaviru, včetně např. oprávněnosti zpracování osobních údajů při měření teploty u vstupu na pracoviště v době koronavirové pandemie. V letošním roce na tyto činnosti Úřad navázal, když např. zpracoval pro zaměstnavatele konkrétní návod zpracování osobních údajů ohledně povinnosti testovat zaměstnance na přítomnost koronaviru, přestože není gesčním úřadem za stanovení této povinnosti, ani obecně správcem osobních údajů získávaných z této činnosti. Jakkoli to k úvodnímu slovu k výroční zprávě Úřadu pro ochranu osobních údajů za rok 2020 nepatří, dovolím si odbočit a dodat, že je nanejvýš pravděpodobné, že i ve zprávě za rok 2021 budeme nuceni konstatovat zásadní problémy v oblasti ochrany soukromí v souvislosti s opatřeními proti pandemii COVID-19.

Situace se někdy dokonce zhoršuje, čehož dokladem je návrh novely zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů – sněmovní tisk 1225, kterým se vláda ČR pokusila adaptovat český právní řád na digitální certifikát COVID v EU, přičemž však oproti původnímu záměru usnadnění cestování rozsah jeho použití výrazně rozšířila. V návrhu absentovalo zhodnocení souladu návrhu s těmito základními lidskými právy: článek 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod – zákaz diskriminace, článek 7 odst. 1 Listiny – nedotknutelnost soukromí a konečně článek 10 Listiny – ochrana lidské důstojnosti, soukromého života a osobních údajů a zejména pak minimalizace zásahů do nich. Z procedurálního hlediska byl návrh zákona problematický již z toho důvodu, že bylo upuštěno od mezirezortního připomínkového řízení. Důsledkem uvedeného je, že novela nebyla projednána ani s Úřadem, čímž byl porušen článek 36 odst. 4 obecného nařízení o ochraně osobních údajů, navíc posouzení vlivu na ochranu osobních

údajů zdaleka nespĺňuje požadavky na něj kladené v článku 35 obecného nařizení o ochraně osobních údajů. Tyto skutečnosti si pod tlakem uvědomila sama vláda, když předložila Poslanecké sněmovně nový text, sněmovní tisk 1231, který, ač opět předložen v rozporu s obecným nařizením o ochraně osobních údajů, největší problémy snad odstraňuje. Nelze než doufat, že se znovu dočkáme doby, kdy otázky ochrany soukromí a minimalizace zásahů státu do práv občanů budou řešeny na samotném počátku přípravy právní regulace vztahů a nebudou do návrhů legislativních předloh doplňovány ex post pod tlakem ostatních ústavních institucí a veřejnosti.

V letošním roce jsme v rámci dozorové činnosti v souvislosti s pandemií koronaviru dokončili např. kontrolu Policie ČR, které jsou předávány osobní údaje osob, jimž byla nařizena karanténa, přičemž jsme konstatovali závažné nedostatky v oblasti zpracování osobních údajů. Ohledně rozesílání roušek a respirátorů osobám starším 60 let bylo Ministerstvu vnitra nařizeno ve smyslu čl. 58 odst. 2 písm. d) obecného nařizení, aby uvedlo operace zpracování do souladu s tímto nařizením, neboť nedisponovalo řádnou zákonnou oporou pro vytvoření seznamu těchto osob z informačního systému evidence obyvatel za účelem distribuce ochranných pomůcek. Stejný postup jsme zvolili též v případě Ministerstva práce a sociálních věcí a České správy sociálního zabezpečení, když ani jedna z těchto institucí nedisponovala žádným zákonným titulem pro vytvoření seznamu osob zdravotně postižených (osob, které jsou poživateli invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně a osoby mladší 18 let, kterým byl přiznán průkaz osoby se zdravotním postižením ZTP nebo ZTP/P) z integrovaného informačního systému ČSSZ a z jednotného informačního systému práce a sociálních věcí.

V oblasti dozorové a kontrolní činnosti musím zmínit, že mimořádným počinem Úřadu v loňském roce bylo uložení pokuty 6 000 000 Kč za rozesílání tzv. nevyžádaných obchodních sdělení. Naším cílem je individuální, a především

generální prevence. Nejen výše hrozící sankce, ale především její neodvratnost, by měly pomoci kultivovat prostředí v této oblasti. Nevyžádaná obchodní sdělení přestanou být problémem v okamžiku, kdy se podstatné části těch, kteří je rozesílají, přestanou vyplácet.

Podstatnou změnu pro Úřad přinesla v loňském roce také zcela nová a originální zákonná kompetence v oblasti svobodného přístupu k informacím. Dobrý úmysl zákonodárce sjednotit rozhodovací praxi v České republice prostřednictvím přezkumného (a částečně i odvolacího) řízení vedeného Úřadem nebyl provázán s dostatečným personálním a rozpočtovým zajištěním, přičemž podrobnosti k tomuto problému uvádíme v kapitole Provoz Úřadu, a ještě se k nim ve svém projevu vrátím. Úřad se přesto svých povinností ujal od počátku v plném rozsahu a efektivně. Po roce aplikace této novely se projevují poměrně vážné aplikační problémy vyplývající z mezerovitosti právní úpravy svobodného přístupu k informacím, tedy v nedostatečném provázání s obecnou úpravou správního řízení a správního soudnictví, stejně jako s přechodnými ustanoveními novely, která Úřad postavila do role odvolacího orgánu a žalovaného, aniž mu poskytla dostatečné kompetence a procesní prostředky k tomu, aby mohl garantovat efektivní uplatnění práva na svobodný přístup k informacím.

V roce 2020 jsme se rovněž snažili prohloubit spolupráci s územní samosprávou a v loňském roce se nám podařilo ve spolupráci se Sdružením místních samospráv dosáhnout urychlené úpravy Centrálního registru oznámení podle zákona o střetu zájmů tak, aby majetkové poměry veřejných funkcionářů, kterými jsou představitelé územních samosprávných celků, nebyly volně a nekontrolovaně přístupné komukoliv na internetu.

V legislativní oblasti jsme se kromě reakcí na často z hlediska ochrany soukromí nedořešenou „covidovou legislativu“ zaměřili i na jiné legislativní návrhy, pokud jsme v nich viděli potenciální rizika pro ochranu soukromí nebo nesoulad s pravidly zpracování osobních údajů. Opakovaně jsme zdůrazňovali ve vztahu

k provozu Chytré karantény, že je zapotřebí jasně definovaný právní základ a kvalitně provedené posouzení vlivu na ochranu osobních údajů, počínaje stanovením specifických sledovaných účelů a přesným označením právního základu, přes účinné záruky pro práva osob, jejichž údaje do projektu vstupují, až po volbu vhodných nástrojů a metod zabezpečení. Lze doporučit nastavení vhodnějšího právního rámce zpracování osobních údajů v podobě novelizace zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, či zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Ohledně problematičtějšího legislativního pojetí covid pasů jsem se již zmínil.

Naší snahou do budoucna bude, aby se Úřad neprofiloval jen jako někdo, kdo říká, že nějaký legislativní návrh porušuje stanovená pravidla, ale aby, pokud je to možné a úprava je věcně odůvodněná, pomáhal s formulací legislativního řešení v tom smyslu, aby zásah do soukromí občanů byl co možná nejmenší při respektování potřeby dosažení legislativního cíle vytčeného navrhovatelem konkrétní právní úpravy.

Úřad plánujeme za účelem realizace uvedených priorit co nejvíce otevřít. Snad odezní pandemie a konečně se nám podaří vést efektivní dialog s našimi partnery, s odbornou veřejností, s těmi, kdo data ostatních zpracovávají, stejně jako s těmi, jejichž data jsou zpracovávána.

Jakkoli jsou podstatné pouze primární činnosti Úřadu v ochraně soukromí, svobodném přístupu k informacím a v základních registrech, nutno podotknout, že bez odpovídajícího rozpočtového krytí plnění úkolů nezávislého dozorového orgánu není možné. Nezbyvá mi tedy než Vás informovat, že dochází k trvalému snižování rozpočtu Úřadu, a to v absolutních číslech. Skutečnost roku 2020 je 179 mil. Kč, rozpočet na rok 2021 je 168 mil. Kč a návrh rozpočtu na rok 2022 je 161 mil. Kč. Rozdíl skutečnost 2020 a návrh rozpočtu 2022 tak je -18.487.718 Kč. Náš rozpočet pro rok 2022 (a to je z větší části tvořen platy) má být na 89,7 % skutečnosti 2020 bez ohledu na inflaci. Částky, o které se jedná, se mohou jevit

a skutečně i jsou minuciosní, nutno však podotknout, že pokud by v obdobném procentu krácení rozpočtu postihlo velké rozpočtové kapitoly, šlo by o krácení v řádu desítek miliard Kč. Ani takto drastické restrikce rozpočtu Úřadu vyrovnaný státní rozpočet nepřinesou, přinést ale mohou zásadní omezení dozorové činnosti, která se v současnosti navíc nebývale zaměřuje na zásahy státu do soukromí občanů. Jakkoli nehledám žádnou souvislost, jsem nucen konstatovat, že pokud něco naši akceschopnost v ochraně soukromí a tím i naši nezávislost ohrožuje, jsou to právě tyto zásahy do rozpočtu Úřadu.

Vážené paní senátorky, vážení páni senátoři, jsem si jist, že postoj Senátu má, a v budoucnu bude nepochybně nadále mít, obrovský význam i dopad na ochranu soukromí občanů České republiky. Celý koncept základních práv byl vytvořen jako ochrana jednotlivce před zvláštní státní mocí. Historicky je to právě stát, který byl, je a bude náchylný ke zneužití svého mocenského aparátu, k invazi do soukromí obyvatel a podle potřeby k nátlaku, šikaně či přímo persekuci. V roce 2019 a ani na jaře 2020 by mne nenapadlo, jak snadno a jak intenzivně budeme zbavování svobody a jak málo úctyhodných hlasů se zvedne na její obranu. Mohli si dovolit hodnotící soud z hlediska ochrany soukromí a osobních údajů, tak právě v tomto období se Senát projevil jako ten, kdo je s nejvyššími orgány justice schopen a ochoten svobodu efektivně bránit.

Stát ale není jediným, kdo nárokuje stále větší zásahy do našeho soukromí. S rozvojem technologií a jejich průběžným a nepřetržitým využíváním své osobní údaje předáváme dalším, zpravidla nestátním aktérům. Historickou úlohou ochránců osobních údajů není technologický rozvoj zastavit, nýbrž nastavit takové mantinely pro správce osobních údajů, aby poučené a vědomé rozhodování o vlastním soukromí zůstávalo nadále v rukou občanů.

Děkuji vám za pozornost.